

principia mathematicæ non datur habitus, sed sufficit ipsa potentia cum speciebus, eo quod nulla datur difficultas ad talem assensum; habitus autem ponuntur ad vincendam difficultatem aliquam specialem. Imo addit quod si assensus, et iudicium in nobis est aliquis actus præter compositionem illam, et convenientiam prædicati cum subjecto, nullus requiritur habitus ad talem actum, eo quod posita convenientia prædicati ad subjectum, non potest intellectus retinere assensum sive demonstrativum, sive probabilem, prout illa convenientia fuerit, neque ad hunc actum datur aliqua difficultas supra illam compositionem, et convenientiam prædicati ad subjectum. Tamen in illis principiis communissimis, sicut: Omne totum est majus sua parte quodlibet est: vel non est, non solum in iudicio, seu assensu ferendo, sed etiam in ipsa compositione facienda, et convenientia prædicati ad subjectum nulla difficultas est, sed visis illis terminis communissimis, statim apparet convenientia prædicati ad subjectum sine aliqua difficultate, ergo et sine aliquo habitu. At vero in principiis scientiæ naturalis cognoscendis datur habitus, quia est aliqua difficultas in illis componendis, et formandis, et iudicandis. Unde indiget intellectus inductione ad generandum habitum talium principiorum, ut philosophus docet in posteriorum, capite ultimo, et vi ethicorum, cap. III, et locis supra citatis; ergo id vincendum est per aliquem habitum acquisitum superadditum potentiae.

XVI. Alii distinguunt habitum principiorum etiam speculativorum in habitum pro principiis communissimis, quæ vocantur dignitates, et habitum principiorum minus communium, et serviunt particularibus scientiis, sicut definitiones,

quæ in qualibet scientia serviunt pro principiis. Et vocantur talia principia positiones, quia supponuntur, non probantur scientiis. Et habet fundamentum hoc in Aristotele in posteriorum, lectione v apud D. Thomam distinguente hoc duplex genus principiorum, scilicet dignitates, et positiones. Et cum utrumque horum principiorum petat habitum (ut contra Vazquez probatur) videtur distinguendum esse diversum habitum pro istis principiis; sicut etiam distinguitur scientia valde communis, et universalis, sicut metaphysica a scientiis magis particularibus. Videtur autem proportionaliter loquendum esse de distinctione habituum principiorum, et scientiarum.

XVII. Unde etiam potest esse tertia opinio tot posse distingui habitus principiorum, sicut et scientiarum, quia habitus isti ex diversa abstractione, et intelligibilitate objectorum distinguendi sunt. Nam objecta intellectus secundum diversam intelligibilitatem distinguenda sunt in ratione formali objecti. Intelligibilitas autem sumitur ex immaterialitate, et diversa segregatione a materia. Ergo etiam in principiis ipsis diversa intelligibilitas, et consequenter diversa immaterialitas faciet diversa objecta in esse intelligibili, seu in esse objectivo.

XVIII. Quarta opinio est solum esse unum habitum primorum principiorum tam pro speculativis principiis, quam practicis, et sic non dividi habitum primorum principiorum in duas species, quarum una sic intellectus speculabilium principiorum, alia syndæresis, seu principiorum practitorum, sed unus, et idem habitus sit pro utrisque. Ita Gregorius Martinez hic quæstione LVII, articulo secundo, dubio primo, circa secundum argumentum. Et idem sentit magister Bagnez in tom.

in prima parte, quæst. LXXIX, articulo XII, dubio primo et secundo; Conimbrincenses autem in libro ethicorum, disp. VII, quæst. VI, articulo primo ponunt syndæresim, quæ est habitus circa principia practica, quasi virtutem condistinctam ab intellectu principiorum, sapientia, et scientia. Illam enim numerant inter virtutes intellectuales practicas, ponuntque sex virtutes intellectuales, cum philosophus VI ethicorum quinque tantum posuerit.

XIX. Alii denique dividunt intellectum principiorum in duos habitus species diversos, alteram circa principia speculativa; alteram circa practica, qui dicitur syndæresis: de qua sententia statim dicemus quod fundamentum habeat.

XX. Dico primo: Non solum est ponendus habitus principiorum pro principiis naturalis scientiæ, sed etiam pro principiis metaphysicæ, et mathematicæ, aliisque communissimis. Hæc communior est inter theologos, denique videri potest Montesinos hic disput. XXXII, quæst. VI, num. CIV. Et pauci fortassis eam disputant, quia omnes eam supponunt. Sumitur autem tum ex Aristotele, tum ex D. Thoma qui perpetuo, ubi tractant de habitu principiorum, illum ponunt etiam pro communissimis principiis. Nam in quæstione LI, articulo primo, ubi agit D. Thomas de generatione habitus principiorum, quomodo non sit totaliter a natura, ponit exemplum in illo principio communissimo: Omne totum est majus sua parte. Dicit enim ex natura animæ intellectivæ esse quod cognito quid est pars, cognoscat quod omne totum est majus sua parte. Sed in illo articulo agit D. Thomas de habitu principiorum, qui distinguitur a potentia intellectiva, quia agit de illo habitu, qui inchoative est a natura, et consummative per acquisitionem:

potentia autem intellectiva non est inchoative a natura, sed totaliter, et consummative, cum habeatur per emanationem a natura, sicut propria passio; ergo secundum D. Thomam ille habitus, quo cognoscitur communissimum principium, scilicet omne totum est majus sua parte, est habitus surperadditus potentiae.

XXI. Et expressius in VI ethicorum, lectione quinta loquens de intellectu principiorum dicit: « Accipitur autem hic intellectus non pro ipsa intellectiva potentia, sed pro habitu quodam, quo homo ex virtute luminis intellectus agentis naturaliter ignoscit principia inde monstrabilia. Et satis congruit nomen, hujusmodi enim principia statim cognoscuntur cognitis terminis, cognito enim quid est totum, et quid est pars, statim scitur, quod omne totum est majus sua parte. » Ecce illum intellectum, quo cognoscitur hoc principium dicit D. Thomas esse habitum, et non ipsam potentiam intellectivam. Ergo contra D. Thomam loquuntur qui dicunt ad cognoscenda ista prima principia non requiri habitum, sed solam potentiam intellectivam.

XXII. Et fundamentum hujus est; tum, ex paritate cum aliis principiis; tum, ex ipsa ratione propria talium principiorum. Ex paritate quidem, quia æqua ratio currit ponendi habitum pro aliis principiis, atque pro istis ita communibus, aut si negatur pro istis, etiam pro illis est negandum. Nam neque in principiis communissimis, neque in magis particularibus fit assensus ex aliquo medio probativo per syllogismum, ut expresse dicit philosophus VI ethicorum, capite tertio, lect. III apud D. Thomam, et in posteriorum, capite ultimo, eo quod ista principia vacent medio; si enim medium haberent, daretur aliquid prius, et ante-

rius per quod demonstrarentur. Cum autem principia istarum scientiarum sint definitiones, quibus manifestatur natura, seu essentia rei, et ex hac manifestatione probatur ei convenire passiones; si talia principia demonstrarentur alio medio, daretur in essentiis rerum aliquid prius ipsa essentia ratione, cujus ei competeret definitio, cum tamen ipsa essentia sit primum quod in qualibet re considerari potest. Definitiones ergo non demonstrantur, sed vere omnia principia indemonstrabilia sunt, quia medio, seu principio alio priori vacant. Restat ergo, quod si ista principia manifestantur id fiat inductione. Hoc autem etiam in principiis communissimis fit, quia ista principia modo universali traduntur, et per propositiones universales, ut: Omne totum est majus sua parte quodlibet est: vel non est. Omnis autem universalitas per inductionem habetur, quid sicut in quolibet universali distributo potest descendi, ita et potest ascendi, et universale ex pluribus singularibus accipi. Sed quia in his principiis singularia communissime occurrunt, quia omnibus de se patent, ut quid sit totum, et quid sit pars, ideo facillime fit inductio, quod difficilius fit in aliis principiis, quæ non constant terminis ita communibus.

XXIII. Ex propria autem ratione id deducitur (sicut supra primo dubio ostendimus) quia principia quantumcumque constant terminis communissimis, requiritur tamen aliquid ex parte intellectus, quo potentia determinetur; tum, ex parte representationis, scilicet species; tum, ex parte virtutis, et determinationis intellectus, quia veritas illa non elicitur ex illis speciebus per simplicem comprehensionem, sicut Angeli sed per collationem, et comparisonem terminorum. De-

terminatio autem potentiae ex se totaliter indifferentis, quantum est ex vi suæ naturæ, non fit per naturalem resultantiam ex visceribus ipsius naturæ, quia potius de se indifferens est, et determinatio non nascitur ex indifferentia, sed illa determinatio acquiritur cum quadam collatione, et comparatione terminorum: nec sufficit sola, et nuda representatio specierum aut earum impressio in potentia, quia determinatio illa potentiae indifferentis debet esse ad veritatem determinatam, et determinato modo cognoscendam, scilicet ex terminis ipsis inter se collatis, et non per discursum deductis, aut sola simplici apprehensione representatis, sed in enuntiatione, seu propositione compositis, ut possit assensus super illos cadere tamquam circa veritatem. Ergo oportet, quod hæc indifferentia potentiae ad talem veritatem enuntiandam, cognoscendam, et iudicandam aliquo habitu determinetur, et vincatur. Patet consequentia, quia ubicumque potentia de se est pure indifferens, sicut est intellectus noster, qui tamquam tabula rasa sine ullis speciebus producit, oportet quod determinetur per aliquam formam supervenientem: sicut materia, quia est in pura potentia determinatur per formam; et sic oportet quod sit vincenda, non quidem difficultas, quæ oritur ex aliquo contrario resistente (nec enim est idem difficultas, quod resistentia, ac repugnantia) sed sufficit quod sit indifferentia carens ex se principio determinante; hoc enim ipso oportet ab alio supervenienti principio determinari. Et sic non est facilis ipsa potentia determinari ex se, quia caret determinativo, licet eo superveniente non resistat.

XXIV. Dices: Sufficit potentiam determinari objective, et representative per species; non tamen probatur

debere determinari per habitum, qui se habeat per modum virtutis, et luminis ultra representationem. Contra, quia non solum potentia est indifferens, et carens representatione objecti, sed etiam est talis naturæ, quod non potest simplici intuitu penetrare in speciebus, et comprehendere totum quod in illis representatur, sicut Angeli, sed indiget compositione, et collatione specierum, et terminorum, ut inde resultet veritas, et possit illi assentiri. Hoc autem fit cum labore, et examine, et collatione, atque adeo cum aliqua difficultate, licet non tanta, quanta ad discursum requiritur. Ergo maxime adjuvabitur, et facilitabitur ab habitu.

XXV. Rursus: Ipse assensus distinctus actus est a discursu quo acquiritur, et compositione, seu propositione super quam cadit, ut diximus in summulis, quæstione v et in secundo tomo, prima parte, disputatione secunda. Cæterum non indigent isti actus duplici habitu, ita quod ad actum assensus seorsum detur distinctus habitus, sed eodem habitu format quis iudicium, et discursum quo infertur, seu colligitur, sicut verbi gratia, demonstratio pertinet ad habitum scientiæ, tam quoad iudicium de conclusione demonstrata, quam quoad discursum, per quem acquiritur. Et similiter eodem habitu quo formatur iudicium sine discursu, formatur compositio propositionis, super quam cadit iudicium. Quare non tollitur quin detur habitus ad actum assensus, etiam si distinguatur ab actu formante propositionem, licet non pro isto solum actu fiat habitus, sed etiam pro ipsa compositione, et discursu, quo acquiritur.

XXVI. Dico secundo: Probabilius, et conformius menti D. Thomæ videtur non esse multiplicandos habitus primorum principiorum pro verita-

tibus speculativis, sed unum habitum sufficere pro omnibus illis. Ad veritates autem practicas per se notas, probabilius videtur dari distinctum habitum a veritatibus speculativis, qui vocatur syndæresis. Prima pars conclusionis sumitur ex D. Thoma I part. quæstione LXXIX, articulo XII, ubi inquit, quod prima principia speculabilium nobis naturaliter indita non pertinent ad aliquam specialem potentiam, sed ad quemdam specialem habitum, qui dicitur intellectus principiorum, ut patet in sexto ethicorum. Idem affirmat quæstione XVI de veritate, articulo primo. Certe Aristoteles, et D. Thomas agendo de scientiis sæpe illas dividunt penes diversas species ex diversis objectis scibilibus desumptas, ut videri potest libro primo posteriorum, lect. XLIV apud D. Thomam. Nusquam vero plures species habituum primorum principiorum assignant, licet diversa principia agnoscant, vel dignitates, et positiones, excepta syndæresi, quam pro principiis practicis ponunt; ergo signum est non dividi habitum primorum principiorum per diversas species in speculativis. Nec assignantur tales species, nec specialibus nominibus appellantur, sicut diversæ scientiæ, aut virtutes, quod est signum a nemine agnosci istas differentias specificas. Licet enim quædam principia appellentur dignitates, quia communissima, et omnibus notissima sunt, quædam positiones quæ pro diversis scientiis ponuntur, tamen habitus erga ista principia nullus diversis nominibus, aut differentis specificis appellat; ergo tales habitus specie non differunt.

XXVII. Fundamentum hujus ex eo sumitur, quia omnia principia sive communia, et notissima, sive particularia pro diversis scientiis conveniunt in una ratione formali cognoscendi; ergo non possunt